

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

- 1p 19 Wenen, de hoofdstad van Oostenrijk, heeft een wereldberoemd orkest. Vanaf 1938 werden dertien muzikanten uit het orkest gezet, omdat ze Joods waren of omdat ze getrouwd waren met een Joodse partner.
→ Geef in enkele zinnen een verklaring waarom er vanaf 1938 Joodse muzikanten werden ontslagen uit het Oostenrijkse orkest. Gebruik daarbij de volgende begrippen in een juiste samenhang en betekenis: **Anschluss** en **rassenwetten**.

Doe het zo:

De Joodse muzikanten werden uit het Oostenrijkse orkest ontslagen, want ...

Gebruik bron 10.

- 2p 20 Een invulopdracht bij de bron:
- 1 De gevangene zat vast als slachtoffer van het ... (**nationaal-socialisme / stalinisme**).
  - 2 De gevangene was een ... (**krijgsgevangene / politiek gevangene**).
  - 3 De tocht te voet was een gevolg van ... (**operatie Barbarossa / de Slag om Stalingrad**).

→ Kies telkens uit de twee mogelijkheden.

Doe het zo:

zin 1 = ... (kies uit: nationaal-socialisme / stalinisme)

zin 2 = ... (kies uit: krijgsgevangene / politiek gevangene)

zin 3 = ... (kies uit: operatie Barbarossa / de Slag om Stalingrad)

Gebruik bron 11.

1p 21 Door wie en waarom werd tijdens de Tweede Wereldoorlog deze poster gebruikt als propaganda?

- A Door de Duitsers, omdat ze wilden laten zien dat de Engelse bombardementen geen effect hadden.
- B Door de Duitsers, omdat ze wilden laten zien welke gevolgen de bombardementen hadden voor de Engelse bevolking.
- C Door de Engelsen, omdat ze wilden laten zien dat de Engelse bombardementen veel effect hadden.
- D Door de Engelsen, omdat ze wilden laten zien welke gevolgen de bombardementen hadden voor de Engelse bevolking.

2p 22 Hieronder staan vijf groepen:

- 1 Amerikanen
- 2 Duitsers
- 3 Engelsen
- 4 Japanners
- 5 NSB'ers

Naar aanleiding van de bezetting van Nederland én de aanval op Pearl Harbor werden, in opdracht van de Nederlandse regering, verschillende groepen mensen gevangen gezet in **Nederlands-Indië**.

→ Welke **drie** groepen mensen werden in Nederlands-Indië gevangen gezet?

Doe het zo:

De drie groepen zijn: ..., ... en ... (vul nummers in).

- 1p 23 In december 1942 beloofde koningin Wilhelmina in een radiotoespraak dat Nederlands-Indië na de oorlog meer politieke zelfstandigheid zou krijgen dan daarvoor. Veel Indonesiërs geloofden niet dat deze belofte veel waard was.
→ Noem één reden waarom haar belofte **op dat moment** op de Indonesiërs niet veel indruk maakte.

Gebruik bron 12.

- 1p 24 In de titel van het boek is de achternaam van een persoon weggehaald.
→ Welke achternaam moet op de stippelijntjes worden ingevuld?

Gebruik bron 13.

- 1p 25 In welke krant heeft dit overlijdensbericht gestaan: in een **NSB-krant** of in een **verzetskrant**? Verklaar je keuze.

Doe het zo:

Het overlijdensbericht heeft gestaan in een ... (kies uit: NSB-krant of verzetskrant), want ... (geef verklaring).

Gebruik bron 14.

- 1p 26 Iemand beweert dat je het de man niet kwalijk kunt nemen dat hij dit werk deed.
→ Geef een argument voor deze bewering.

- 2p 27 Nederland was tijdens de Duitse bezetting **geen** rechtsstaat, maar vóór en na de oorlog **wel**.
→ Noem **twee** verschillende kenmerken van de rechtsstaat die tijdens de bezetting van Nederland **niet** van toepassing waren.

Gebruik bron 15.

- 1p 28 In welk Europees land werd deze vriendschappelijke voetbalwedstrijd gespeeld?

Gebruik bron 16.

- 1p 29 De Gaulle was tijdens de Tweede Wereldoorlog de belangrijkste geallieerde leider uit Frankrijk.

→ Welke andere geallieerde leiders zijn afgebeeld in de bron?

Doe het zo:

Nummer 1 is ... (noem de naam van de leider).
(enzovoort tot en met nummer 3)

Gebruik nogmaals bron 16.

- 1p 30 Door wie en met welke reden is deze poster verspreid?
- A Door de Duitse bezetter, om de Franse bevolking te laten zien dat het verzet alléén staat in de strijd tegen de nationaal-socialisten.
  - B Door de Duitse bezetter, om de Franse bevolking te laten zien dat ze samen tegen het communisme vechten.
  - C Door het Franse verzet, om de bevolking te laten zien dat ze niet alleen staan in de strijd tegen de nationaal-socialisten.
  - D Door het Franse verzet, om de Geallieerden te laten zien dat ze tegen het communisme vechten.

Gebruik bron 17.

- 1p 31 Over welke gebeurtenis gaat de bron?
- 1p 32 Tussen het begin van de bevrijding van Zuid-Nederland en de bevrijding van de rest van Nederland vinden de volgende gebeurtenissen plaats:
- 1 De eerste hongertochten vinden plaats tijdens de Hongerwinter in het Westen van Nederland.
  - 2 De Geallieerden slagen er niet in om de brug bij Arnhem te veroveren.
  - 3 Radio Oranje roept vanuit Londen op tot de Spoorwegstaking.

Wat is de juiste volgorde van deze gebeurtenissen, van vroeger naar later?

A	het begin van de bevrijding in Zuid-Nederland	1 → 2 → 3	bevrijding van de rest van Nederland
B	het begin van de bevrijding in Zuid-Nederland	1 → 3 → 2	bevrijding van de rest van Nederland
C	het begin van de bevrijding in Zuid-Nederland	3 → 1 → 2	bevrijding van de rest van Nederland
D	het begin van de bevrijding in Zuid-Nederland	3 → 2 → 1	bevrijding van de rest van Nederland

Gebruik bron 18.

- 2p 33 Hieronder staan vier omschrijvingen van gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog:
- a Deze hoofdstad wordt door de Duitse luchtmacht gebombardeerd. Maar ondanks deze aanvallen houdt het land stand.
  - b Door een Duits bombardement komen meer dan 800 mensen om het leven en geeft dit land zich over.
  - c Het vernietigingskamp Auschwitz wordt bevrijd door het Sovjetleger.
  - d Na maanden van omsingeling geeft een groot deel van het Duitse leger zich over aan de Sovjetlegers.
- Waar hebben deze gebeurtenissen plaatsgevonden? Schrijf per gebeurtenis een nummer op.

Doe het zo:

Gebeurtenis a vond plaats in ... (schrijf nummer op).
(enzovoort tot en met gebeurtenis d)

Gebruik bron 19.

- 1p 34 Is deze groepsfoto **tijdens** of **na** de Duitse bezettingsperiode van Nederland gepubliceerd? Verklaar je antwoord.

Doe het zo:

Deze foto is ... (kies uit: tijdens / na) de Duitse bezetting gepubliceerd, want ... (geef verklaring).

- 2p 35 De Koninklijke Bibliotheek heeft het krantenarchief van de NSB-krant 'Volk en Vaderland' online gepubliceerd. In Nederland zijn er **voorstanders** om deze krant online te publiceren. Zij beroepen zich daarbij op een grondrecht. Maar er zijn ook **tegenstanders**. Zij vinden dat de inhoud van de NSB-krant strijdig is met een ander grondrecht.
- Noem voor beide standpunten het grondrecht waarop zij zich beroepen.

Doe het zo:

De voorstanders beroepen zich op ... (noem grondrecht).

De tegenstanders beroepen zich op ... (noem grondrecht).

Gebruik bron 20.

- 1p 36 Geef één reden waarom de mensen in de bron werden gearresteerd.

bron 10

Een verhaal van een gevangene over gebeurtenissen in 1941:

Bij een showproces in 1936, tijdens de zuiveringen, werd ik veroordeeld en in een kamp gevangen gezet. Plotseling werden we in 1941 uit ons kamp gehaald. De oorlog was dichtbij gekomen. We moesten van het westen naar het oosten lopen. Een enorm aantal mensen sjokte voort. Het was een zware tocht. Ik moest mijn celgenote dertig kilometer lang dragen. Ze was een oude vrouw van in de zeventig. Ze bleef maar praten over haar vijftienjarige kleinzoon die bij haar had gewoond. Haar grootste angst was dat ook hij door agenten gearresteerd zou worden. Ze heeft de tocht niet overleefd, net als duizend andere gevangenen.

bron 11

Een poster uit de Tweede Wereldoorlog met als titel *De succesvolle aanvallen van de Engelse luchtmacht* (1942):

bron 12

De voorkant van een boek:

Toelichting

Op de afbeelding staat een stippellijn en de tekst 'De NSB-leider en zijn vertrouwelingen'.

bron 13

Een overlijdensadvertentie in een Nederlandse krant in 1942:

Vandaag ontving ik het treurige bericht, dat voor zijn leider en in de strijd tegen het communisme aan het Oostfront is overleden, mijn lieve verloofde,

RICHARD

Aagje.

Putten, 1942

bron 14

Foto van een Joodse man die ingezet werd tijdens een razzia in Amsterdam (1943):

Toelichting

De Joodse man op de foto werd door de Duitsers uit kamp Westerbork gehaald en naar Amsterdam gebracht om als bewaker bij deze razzia te helpen.

bron 15

Een oud-voetballer vertelt in 2003 over een wedstrijd van een Nederlands elftal **tijdens de Tweede Wereldoorlog**:

Ik herinner me dat bij de wedstrijd tegen België het Wilhelmus werd gespeeld. Vóór de aftrap werden we voorgesteld aan de minister-president van Nederland, die tijdens de oorlog met zijn regering in dit land verbleef. We droegen bijzondere shirts: oranje elftalshirts.

bron 16

Een poster uit de Tweede Wereldoorlog (1943):

Toelichting

Op de poster staan vlaggen en enkele geallieerde leiders. In het midden staat een Franse verzetsstrijder.

bron 17

Een verhaal dat zich afspeelt tijdens de Tweede Wereldoorlog (1944):

De soldaat keek op zijn horloge. De dag was nog maar net begonnen. Het laatste half uur had er onafgebroken gedreun van vliegtuigen boven zijn bunker geklonken. Hij schrok toen hij vijandelijke parachutisten zag.

Het bericht van de aanval werd snel doorgegeven naar het hoofdkwartier in Parijs. Er kwamen meer van dit soort berichten binnen. De officieren probeerden de informatie te begrijpen. Ze dachten: 'Het is vast een vergissing'. Maar even later hadden ze het door. Een reusachtige vloot naderde de Franse kust.

bron 18

Een kaart van Europa:

bron 19

Een foto van een verzetsgroep in Sneek:

Toelichting

Op het bord staat: Bureaux der illegaliteit (= kantoor van het verzet).

bron 20

Over arrestaties na de Tweede Wereldoorlog in Nederland:

Eind juni 1945 waren al meer dan 100.000 mensen gearresteerd en gevangen gezet. Speciaal voor deze grote groep mensen werden 130 extra gevangenkampen opgericht. Een vrouw vertelt over haar ervaringen in zo'n kamp:

“Ik werd naar een houten gebouw gebracht. Het zag er uit als een varkensstal, met stro op de vloer. Het enige wat ik mocht doen, was op het stro zitten. Er waren maar een paar toiletten, voor wel 280 vrouwen.”

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.